

N:o 7.

Ank. till Riksd. kansli den 27 april 1903, kl. 2 e. m.

Memorial, angående ökad anslag för riksbankens byggnad i Visby.

Uti en den 20 innevarande april dagtecknad skrifvelse hafva fullmäktige i riksbanken till utskottet inkommit med följande framställning:

»Efter därom af fullmäktige gjord framställning beviljade på utskottets tillstyrkande 1900 års Riksdag ett anslag å 55,000 kr. för inköp af en af de äldre fastigheterna i Visby, det s. k. Donnerska huset, i syfte att däri anordna nya lokaler för riksbankens afdelningskontor samt post- och telegrafexpeditionerna på platsen.

Sedan i öfverensstämmelse härmed huset förvärfvats, verkställdes af arkitekten Ludvig Peterson närmare utredning om kostnaderna för husets ombyggnad för ofvan uppgifna ändamål, hvilka kostnader till en början förslagsvis uppskattats till 60,000 kr., men, efter den oförmälda närmare, i specifika poster utförda utredningen, funnos icke kunna beräknas till lägre summa än i jämnt tal 100,000 kr. Vid 1901 års riksdag gjorde på grund häraf fullmäktige framställning hos utskottet om utverkande af byggnadsanslag till nämnda belopp, och utskottet tillstyrkte äfven summas anvisande, men anförde därvid, bland annat, att enligt utskottets förmodan kostnaderna, i anseende till då mera inträffadt prisfall å byggnadsmaterialier, borde genom arbetets utbudande till fri täflan kunna väsentligt nedbringas. Sedan anslaget af Riksdagen beviljats, läto fullmäktige genom

arkitekten Peterson upprätta detaljeradt förslag till nybyggnadsarbetet, hvarvid åt vederbörande i post- och telegrafverken lämnades tillfälle att för arkitekten närmare angifva de kraf, som från deras sida uppställdes med afseende på de för verken afsedda lokalernas anordning. I den framställning, som af arkitekten den 9 januari 1902 hos fullmäktige gjordes angående sättet för byggnadsarbetets utförande, anfördes följande:

»Då den ifrågavarande byggnaden till en del har sitt ursprung från den tidigare medeltiden, torde det få anses som en bjudande plikt att vid omdaningem söka att så vidt möjligt bevara hvad som ur historisk synpunkt har värde.

Det är ur denna synpunkt af vikt, att själfva byggnadsarbetet kommer under omedelbar ledning af en med äldre historiska minnesmärken förtrogen person, som med pietetsfull hand kan tillvarataga det historiska intresset, och då ombyggnadsarbetet på samma grunder icke heller kan till alla sina detaljer på förhand bestämmas, är det också otänkbart att utlämna hela byggnadsföretaget på entreprenad. Jag vill därför föreslå, att som arbetsledare antages byggmästare Nils Pettersson i Visby, hvilken på grund af den erfarenhet han vunnit, icke allenast som ledare för Domkyrkans i Visby restaurering, utan äfven vid flere andra Gotlandskyrkors, får anses särdeles lämplig för det ifrågavarande arbetets utförande.

Under förutsättning att bankofullmäktige besluta i enlighet med förestående principuttalanden, skulle kontrakt uppgöras med förenämnde byggmästare Pettersson, hvori i hufvudsak följande bestämmelser skulle införas:

1:o att arbetsledare skall äga att för arbetets utförande anställa erforderliga, i sina yrken skicklige samt nyktra och ordentliga arbetare samt med desse träffa aftal om arbetslöner, samt att, där det af omständigheterna är möjligt, träffa aftal om arbetens utförande på ackord, såsom vid grundläggnings- och murningsarbeten för tillbyggnader, hvalfslagningar af tegel eller beton, invändig puts, stenhuggeriarbeten, golfläggningar m. m.;

2:o att anskaffa alla för arbetenas utförande erforderliga ställningar och instrumentier samt bimaterialier, såsom kalk, sand, smide och trävirke m. m.;

3:o att ansvara för arbetets ordentliga utförande i enlighet med ritningarna samt enligt de närmare bestämmelser, som under arbetets gång komma att meddelas genom bankofullmäktige eller dess ombud, byggnadens arkitekt och kontrollant;

4:o att ansvara för att gällande lag och författningar efterlefas

vid arbetets utförande och fördenskull hos vederbörande myndigheter göra erforderliga anmälningar;

5:o att ansvara för den skada, som genom hans eller hans folks förvällande kan, på grund af ombyggnaden, vållas närgränsande egendomar eller gator;

6:o att ombesörja att vid arbetet anställda arbetare olycksfallsförsäkras i svenskt bolag, som af bankstyrelsen godkännes. Premierna härför betalas af byggherren;

7:o att ombesörja brandförsäkring af materialier och utförda arbeten till fulla värdet, så att ingen förlust kan drabba byggherren i händelse af ellsolycka; samt

8:o att med största noggrannhet och omtanka leda arbetet så, att hela byggnaden är till alla delar färdig till inflyttning senast den 1 juli 1903.

9:o För större materialleveranser, såsom af tegel, järnbalkar, snickerier, äfvensom för målningsarbeten m. m., infordras anbud genom annonser i tidningarna i vanlig ordning, och inkomna anbud antagas eller förkastas af bankstyrelsen i Visby efter granskning af arkitekten. Äfven för värmeledning och ventilation samt vatten- och aflöpsledningar m. m. infordras anbud.

Stockholm den 9 januari 1902.

Ludv. Peterson.»

Arkitektens sålunda gjorda framställning funno sig fullmäktige böra i princip godkänna, hvarefter, på sätt arkitekten tillstyrkt, kontrakt upprättades med byggmästaren Nils Pettersson.

Arbetet har därefter bedrifvits så, att detsamma till hösten torde komma att afslutas, men det har visat sig, att det beviljade byggnadsanslaget icke varder tillräckligt. Härom har arkitekten verkställt utredning på sätt följande af honom uppsatta promemoria utvisar:

»För utredning rörande den blifvande totalkostnaden för ombyggnaden af det s. k. Donnerska huset för afdelningskontoret i Visby jämte lokaler för post och telegraf, har undertecknad från arbetsledaren, byggmästaren Nils Pettersson därstädes infordrat uppgift öfver ännu återstående och obetalta arbeten och materialier. Enligt den af honom uppgjorda beräkning skulle de återstående arbetena betinga en kostnad af

kronor.....		28,444: 92	
hvertill kommer kostnad för klosetter		360: —	
och för målningsarbeten, beräknade till		5,500: —	
	eller tillsammans kronor		34,304: 92
För utförda och fullbordade arbeten har afdelningskontoret i Visby intill den 24 mars utbetalt.....			67,195: 96
Vid hufvudkontoret ha till samma tid följande arbeten blifvit kontraherade eller betalda, nämligen:			
Stenhuggeriarbeten, Flodqvist & C:o.....	kr. 10,947: 60		
Kalkstenstrappsteg och planer, Yxhults.....	» 623: —		
Järnbalkar, Tesch & C:o	» 1,698: 34		
Cement- och asfaltarbeten, Skånska cementgjuteriet	» 3,888: 45		
Vatten- och afloppsledningar, Fahnehjelm & C:o	» 2,811: —		
Eldstäder, Eminentbolaget, Göteborg	» 5,430: —		
Kassahvalfsdörrar, Backman	» 1,986: —		27,384: 39
			<u>Summa kronor 128,885: 27.</u>

Totalkostnaden kommer sålunda att öfverstiga anslagssumman och den beräknade kostnaden med i rundt tal 29,000 kronor.

För att förklara denna stora prisstegring torde följande redogörelse öfver arbetets utförande vara på sin plats:

Det förslag till ombyggnad, som förelåg då anslag af Riksdagen begärdes, har sedermera under arbetets gång måst till det yttre helt och hållet omarbetas och förändras. Enligt 1901 års förslag skulle fasadernas väggytor, efter den gamla kalkrappningens borttagande, endast ilagas med kalkstensnubbsten samt fogstrykas, och alla fönster- och porthvalf utföras af tegel. På de ställen å de gamla fasaderna, där kalkrappningen då borthackades, visade sig nämligen kalkstensmurverken af så god beskaffenhet, att man hade fullt skäl antaga, det en dylik behandling af fasaderna skulle vara både möjlig och tillfyllestgörande. När sedermera kalkrappningen borttogs från västra gafveln, blottades där gamla fönster med omfattningar af huggen kalksten, hvilka tydligen visade byggnadens ursprungliga arkitektur, och var detta anledning nog att vid ombyggnaden söka utföra det hela i stil med dessa fönster. Härigenom kom emellertid huggen kalksten till användning i rätt stor utsträckning, hvilket naturligtvis

måste medföra ökade kostnader. Vid uppgörandet af de nya ritningarne måste man, för att icke fördyra det hela, söka göra besparingar på annat håll, men detta visade sig icke vara möjligt annat än genom förenkling af järnkonstruktionerna, hvilka i 1901 års förslag voro beräknade till 4,172 kronor och nu kunde nedbringas till 1,600 à 1,700 kronor. Posten för oförutsedda utgifter, som var beräknad till 7,931 kronor, måste därför så godt som helt och hållet tagas i anspråk. Efter af undertecknad verkställda kostnadsberäkningar syntes det på detta sätt möjligt att utföra ombyggnaden inom anslagssumman 100,000 kronor. Innan bankofullmäktige antogo detta nya förslag infordrades dock kostnadsförslag från byggmästarne Åke Paulson och Nils Pettersson i Visby för att erhålla en så vidt möjligt säker grund för antagandet, att byggnadsarbetet skulle kunna utföras för en kostnad, som stannade inom anslagssumman, och äfven detta kostnadsförslag ådagalade möjligheten häraf.

Först härefter eller i april 1902 antogs förslaget och uppdrag lämnades åt byggmästare Nils Pettersson i Visby, såsom fullt förtrogen med restaureringar af gamla gotländska minnesmärken, att leda byggnadsarbetet, hvilket på grund af byggnadsarbetets natur icke kunde i sin helhet utföras på entreprenad. Dock skulle olika delar af byggnadsarbetet, så långt omständigheterna det medgåfve, utföras på entreprenad eller ackord. Nedanstående tablå visar ock, att de arbeten, som kunnat utlämnas på entreprenad, stannat vid ungefärligen den beräknade kostnaden.

	Beräknad kostnad.	Verklig kostnad.
Tegelleverans per 1,000 tegel	kr. 37: —	kr. 37: —
Stenhuggeriarbeten utom socklar	» 10,920: —	» 10,947: 60
Leverans af järnbalkar	» 1,604: 15	» 1,698: 34
Kalkstenstrappsteg och planer	» 1,096: —	» 725: —
Asfalt- och cementarbeten, terrasser ...	» 1,950: —	» 2,116: 80
Betonhvalf öfversta våningen med golf	» 2,149: —	» 1,771: 65
Afflopsledningar med armatur	» 1,320: —	» 1,392: —
Snickeriarbeten	» 11,070: —	» 9,033: —
Eldstäder	» 5,200: —	» 5,430: —
Victoriaplattgolf	» 950: —	» 519: 25

Orsaken till att byggnadskostnaden så väsentligt kommer att öfverstiga den beräknade ligger sålunda hufvudsakligast i de svårigheter, som varit förknippade med själfva byggnadsarbetets utförande.

Det visade sig nämligen, att den gamla byggnadsstommen mot all förmodan var af ytterst dålig beskaffenhet, hvilket icke kunde upptäckas, förrän såväl den yttre som inre kalkrappningen blifvit borttagen. Då framträdde icke allenast stora buktigheter i murverken, utan äfven, att byggnaden flere gånger under tidernas lopp blifvit förändrad, så att nya fönster upptagits och gamla igenmurats; bjälklagen hade blifvit flyttade från sina ursprungliga lägen m. m., och alla dessa förändringar hade blifvit så vårdslöst och slarfvigt utförda, att murverken på sina ställen saknade allt sammanhang. För att försätta murverken i fullt tillfredsställande skick och gifva dem den soliditet, omständigheterna kräft, har det fördenskull varit nödvändigt att till större delen bekläda väggarnes innersidor med nytt tegel samt helt och hållet rifva en del murverk och ersätta dem med nya af tegel eller kalksten. En del förändringsarbeten har ock förekommit, som fördyrat kostnaden. Så har norra flygelns vind blifvit inredd till tre rum för postverkets behof, och de i kostnadsförslaget beräknade stålslipade cementgolfven hafva blifvit utbytta mot golf af furuplank. Ett arkivrum för banken har blifvit inredt i källarvånningen, som, för att blifva fullt fuktfritt, måste asfalteras till golf och väggar samt beklädas med tegel. Ett mindre kassahvalf har tillkommit för postverkets behof m. m.

I det ursprungliga kostnadsförslaget voro icke heller följande arbeten upptagna, nämligen:

Kassahvalfsdörrar, vattens införande till toaletterummen, uppförande af skjul för postkärror, rifning af gamla bodar å tomten, tomtens inhägnande med plank, samt assuranser m. m. För byggnadsstommens iståndsättande ensamt har åtgått 100,000 tegel utöfver det beräknade.

Kostnaden för de olika arbeten, som tillkommit, är fördelad sålunda:

Kassahvalfsdörrar	Kronor	1,986: —
Vattens införande till toaletterna	»	1,419: —
Uppförande af skjul för postkärror	»	475: —
Plank omkring tomten	»	600: —
Olycksfallsförsäkringar	»	350: —
Koks för uttorkning af murverken	»	300: —
Furugolf i stället för stålslipad cement, cirka.....	»	2,000: —
Isolering af arkivet i källaren mot fukt	»	300: —
Ökade förankringar i murverken	»	1,100: —
	<hr/>	
	Transport kronor	8,530: —

	Transport	kronor	8,530: —
100,000 stycken tegel, som genom stegrade priser betalats med 40: — kronor per 1000	»		4,000: —
Inmurning af detta tegel i gamla murverk, inbegripet kalk, sand och handtlangning, cirka	»		5,000: —
Lagningar och ommurning af en del murverk af kalksten, nya socklars inhuggning för upprikt- ning och i samband härmed stående oförut- sedda arbeten torde ha betingat en kostnad på cirka	»		5,000: —
Öfriga oförutsedda arbeten	»		6,470: —
	Summa kronor		29,000: —

Genom att trägolf blifvit inlagda i stället för stålslipade cementgolf inbesparas korkmattor, hvilka hade betingat en kostnad af 3- à 4,000 kronor.

Stockholm den 15 april 1903.

Ludv. Peterson.»

På sätt här ofvan blifvit närmare utredt, har således under arbetets fortgång småningom visat sig, att ombyggnadsarbetet kräft väsentligen större kostnader, än som kunnat på förhand beräknas. Någon möjlighet att minska dessa utan att äfventyra arbetets soliditet och utförande i enlighet med den ursprungliga planen, på sätt husets egenskap af minnesmärke från äldre tider fordrat, har, så vidt fullmäktige kunna bedöma, icke funnits. Arbetets ledning har, såsom af arkitektens P. M. framgår, handhäfts af en i orten mycket anlitad och med restaureringsarbeten förtrogen byggmästare, angående hvilkens redbarhet, omtanke och bekantskap med ortens förhållanden icke finnes mer än en mening. Vidare hafva tillkommit, särskildt för postverkets lokal, nya behof, som riksbanken bort tillmötesgå, äfvensom angelägenheten att, såsom visat sig kunna ske, anordna vattenledning inom byggnaden, då sådan ej finnes i staden.

Allt detta i förening har föranledt den ökning af kostnadssumman, som, visserligen under arbetet i någon mån förutsedd, dock blifvit mycket större än ledaren haft anledning antaga, och om hvars betydighet fullmäktige först nu fått kännedom.

Slutligen tillåta sig fullmäktige fästa uppmärksamheten därpå, att i det hela kostnaden för byggnaden jämte tomt således skulle komma att uppgå till 185,000 kronor, hvilken summa, ehuru betydande, icke lär kunna anses alltför stor i jämförelse med kostnaden för uppförandet af byggnader för bank-, post- och telegraflokaler, sådana de å vissa andra håll ställt sig, särskildt om man tager i betraktande, att det i detta fall varit nödigt att i den offentliga byggnaden söka bibehålla den från äldre tider härrörande byggnadsstilen.

Med afseende å hvad sålunda anförts, nödgas fullmäktige anhålla, att utskottet ville hos Riksdagen utverka dess medgifvande, att ett belopp i afjämnad summa af intill 30,000 kronor må ställas till fullmäktiges förfogande för fullbordande af ombyggnadsarbetena å riksbankens hus i Visby.

Den sålunda framlagda utredningen synes nöjaktigt ådagalägga, att ökningen af kostnadssumman för ifrågavarande ombyggnadsarbete föranledts af sådana svårigheter vid själfva arbetets utförande, som ej på förhand, utan först under arbetets fortgång kunnat beräknas, samt af de åtgärder, som visat sig nödvändiga att vidtaga för att på samma gång med erforderlig pietet bevara hvad som af det gamla huset har historiskt värde och gifva byggnaden tillräcklig soliditet för dess nuvarande ändamål.

Då till följd häraf arbetet ej kunnat utföras för det beviljade beloppet samt ytterligare anslag oundgängligen kräfvades för arbetets fullbordande, finner sig utskottet ej kunna underlåta att hos Riksdagen hemställa,

att Riksdagen må medgifva, att ett belopp i afjämnad summa af intill 30,000 kronor må ställas till bankofullmäktiges förfogande för fullbordan af ombyggnadsarbetena å riksbankens hus i Visby.

Stockholm den 27 april 1903.

På bankoutskottets vägnar:

F. A. BOSTRÖM.
